

Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem?

Sammanfattning av CAN-rapport 185

Inledning

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, har genomfört en litteraturgenomgång av befintliga vetenskapliga studier som innehåller skattningar om hur många barn under 18 år som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem. Syftet med rapporten är dels att identifiera och kartlägga vilka studier som tidigare har gjorts inom området och dels att uppskatta hur många barn i Sverige som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem och i vilken utsträckning barnen påverkas av detta.

Rapporten visar att:

- drygt 20 procent av alla barn i Sverige, upp till 430 000 barn, någon gång under uppväxten haft minst en förälder med alkoholproblem. Det är vart femte barn.
- 15 procent av alla barn i Sverige, alltså 320 000, har påverkats negativt i någon utsträckning av att ha vuxit upp med minst en förälder med alkoholproblem.
- 10 procent, 215 000, av alla barn i Sverige uppger att de påverkats mycket negativt av att växa upp i en familj där en förälder har alkoholproblem.

En annan slutsats av litteraturöversikten är att metodinriktad forskning om hur denna grupp av utsatta barn ska kartläggas är förvånansvärt eftersatt.

Bakgrund till uppdraget

Området ”alkohol och barn” är livligt debatterat och diskuterat och väcker många känslor. Men i den offentliga debatten och diskursen framkommer ofta olika definitioner och kartläggningar av hur många barn som egentligen drabbas av vuxnas drickande. För att samla den kunskap som finns, och försöka komma fram till en gemensam definitionsgrund, initierade Systembolaget under 2019 denna forskningsstudie.

Flera olika studier har gjorts, men detta är enligt rapportförfattarna första gången någon tar ett gemensamt grepp och försöker sammanfatta den forskning och den data som finns. Bland de kartläggningar som gjorts tidigare står en undersökning ut i mängden; år 2009 gjorde Folkhälsoinstitutet den första svenska skattningen om föräldrars alkoholmissbruk och utgick då från en nationell befolkningsundersökning som innehöll frågor om bland annat familjesituation och riskkonsumtion av alkohol.

Utifrån denna undersökning uppskattades det att 20 procent av urvalets barn under 18 år hade minst en förälder med riskkonsumtion av alkohol vilket motsvarade ca 400 000 barn. Dessa resultat har fått stor spridning och har bland annat legat till grund för kampanjen ”Vart femte barn” som under ett antal år bedrevs av olika ideella organisationer. Senare svenska studier har dock visat andra och lägre siffror och det finns därför ett behov av att förtydliga orsaken till varför olika studier får fram skilda resultat.

Troligtvis kan skillnaderna bero på att studierna mäter föräldrars alkoholproblem på olika sätt olika och här kan resultat i studier från den internationella litteraturen bidra till en ökad förståelse.

Forskning om hur alkohol påverkar andra individer än den som dricker har ökat under senare år och hur individers alkoholkonsumtion påverkar närstående och deras barn är en viktig del. Forskningen om hur barn påverkas av att växa upp med föräldrar som dricker för mycket startade redan i början på 1900-talet. Sedan dess har en rad studier publicerats om olika psykosociala svårigheter som barn till föräldrar med alkoholproblem utvecklar, bland annat ökad hyperaktivitet, normbrytande beteende, depressions- och ångestsymtom, låg självkänsla och bristande impuls kontroll. Andra studier visar att dessa barn som vuxna även uppvisar en ökad risk för kriminalitet, ångest, depression, självmordsförsök och arbetslöshet. Även om det under åren publicerats en mängd studier om negativa psykosociala konsekvenser hos barn till föräldrar med alkoholproblem så har denna forskning ifrågasatts med avseende på om sambanden är kausala. Osäkerheten beror på att en uppväxtmiljö med föräldrar som dricker för mycket är komplex och ofta karaktäriseras av många andra problem.

Metod

För att få fram CAN-rapporten som sammanfattas här har författarna gjort en systematisk litteraturöversikt och samlat in underlag inom området som publicerats sedan 1990. Studien är – enligt rapportförfattarnas vetenskap – den första internationella litteraturöversikten över detta område.

Mot bakgrund av osäkerheten om hur många barn i Sverige som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem har denna litteraturöversikt gjorts inom området av internationell vetenskaplig litteratur och även av nordisk ”grå litteratur”, dvs. studier som inte publicerats i vetenskapliga tidskrifter.

Översikten identifierade endast 23 vetenskapliga studier som skattat hur många barn som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem. Dessa studier var begränsade till USA, Norden och Storbritannien. Utöver nämnda vetenskapliga studier har även 9 studier, tillhörande kategorin ”grå studier”, identifierats.

Resultat

- Forskning rörande hur många barn som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem är mycket begränsad och brister kvalitetsmässigt i flera fall.
- Översikten visar att högst skattningar av andelen utsatta barn erhålls i intervjuundersökningar där man retrospektivt frågar vuxna om det fanns alkoholproblem hos minst en förälder/ vårdnadshavare under deras uppväxt.
- Drygt vart femte barn i Sverige har någon gång under sin uppväxt bott med minst en förälder/vårdnadshavare med alkoholproblem, vilket är 430 000 barn om siffran appliceras på antalet barn i Sverige år 2019.
- 15 procent av alla barn i Sverige, 320 000, har påverkats negativt i någon utsträckning av att ha vuxit upp med minst en förälder med alkoholproblem.
- 10 procent av alla barn i Sverige, 215 000, har påverkats mycket negativt av föräldrarnas alkoholproblem någon gång under sin uppväxt. Utav dessa är 75 000 barn till föräldrar med mycket svåra alkoholproblem som har krävt sjukhusvård eller som till och med lett till dödsfall.

Avslut

Rapportförfattarna konstaterar att oavsett vilken skattning man utgår från står det klart att det är många barn i Sverige som är utsatta för problem relaterade till föräldrars eller vårdnadshavares alkoholkonsumtion. Enligt den genomförda litteraturgenomgången visade sig detta vara ett förvånansvärt eftersatt forskningsområde. Rapportens litteraturöversikt visar även att tidigare internationella studier har använt sig av olika metoder som gör det svårt att jämföra resultat mellan olika studier. Trots det går statistik att utvinna som tyder på att vart femte barn i Sverige har haft minst en förälder med alkoholproblem, något som indikerar att detta är ett angeläget och fortsatt viktigt forskningsområde.